

ยุทธศาสตร์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของจังหวัด

อำนาจเจริญ¹

Participatory Cultural Tourism Management Strategies Of Amnat Charoen Province

ปะนชัย คำสิงห์

Panachai Kumsing

สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Nachai2506@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอำนาจเจริญ สร้างยุทธศาสตร์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของจังหวัดอำนาจเจริญ และประเมินยุทธศาสตร์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของจังหวัดอำนาจเจริญ กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอำนาจเจริญ จำนวน 60 คน ประกอบด้วยผู้บริหารหน่วยงานที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว จำนวน 15 คน เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว จำนวน 15 คน ผู้ดำเนินการจัดการการท่องเที่ยว จำนวน 15 คน และนักท่องเที่ยว จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การประชุมเชิงปฏิบัติการและแบบสอบถามการประเมินวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหาผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอำนาจเจริญโดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.02) 2) ยุทธศาสตร์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของจังหวัดอำนาจเจริญ ประกอบด้วย 2.1) ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลยุทธ์ที่ใช้ได้แก่ การสร้างจิตสำนึกการมีส่วนร่วมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวและพัฒนาสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และการอนุรักษ์และสร้างสรรค์กิจกรรมการแสดงทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น 2.2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนของจังหวัดอำนาจเจริญให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลยุทธ์ที่ใช้คือ การจัดการด้านที่พักในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้มีความสะดวก สะอาด ปลอดภัยและมีอย่างเพียงพอ การจัดการด้านการประชาสัมพันธ์เพื่อการเข้าถึงข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว และการจัดการด้านการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 2.3) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวและการกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนโดยใช้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลยุทธ์ที่ใช้ได้แก่ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนให้มีประสิทธิภาพ การสร้างความมีมาตรฐานให้กับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการจัดการด้านการตลาดของแหล่งท่องเที่ยว และ 2.4) ยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กลยุทธ์ที่ใช้ได้แก่ การสร้างเครือข่ายเพื่อสร้างความเข้มแข็งในชุมชน การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ชุมชนท้องถิ่น การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง 3) ผลการประเมินยุทธศาสตร์โดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พบว่า ยุทธศาสตร์มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การจัดการแบบมีส่วนร่วม

¹บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต เรื่องยุทธศาสตร์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของจังหวัดอำนาจเจริญ

Abstract

The research aimed to develop participatory cultural tourism management strategies of Amnat Charoen province. The target groups of the study consisted of 60 stakeholders including 15 tourism authority executives, 15 tourism authority staffs, 15 cultural tourism operators, and 15 tourists. The research instruments were structured-interviews, workshop and questionnaires. Collected data were analyzed by using percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

The research findings were as follows:

Four participatory cultural tourism management strategies were created as the following: 1) participatory promotion of community and involved organizations in preserving and developing tourism resources using several strategies, that is, building people's awareness of participation in preserving tourism resources and developing facilities, participation in preserving cultural and local wisdom, and preserving and creating cultural and local wisdom activities; 2) development of provincial tourism resources to be cultural tourism center employing strategies namely managing and providing tourists with sufficient, clean, and safe accommodations in the tourism sites, providing tourism information through public relations, and managing accessibility to tourism sites; 3) management of tourism sites and promotion of community economy through cultural tourism using strategies such as effectively managing community cultural tourism, standardizing community cultural tourism sites, and marketing; 4) development of tourism sites employing sufficiency economy philosophy using strategies namely creating networks to strengthen community, distributing income gaining from tourism, developing ecotourism through sustainable agricultures following sufficiency economy philosophy. The strategy evaluation assessed by experts and stakeholders resulted in the highest level of suitability and possibility.

Keywords: Tourism Strategy, Cultural Tourism Management, Participatory Management

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมนันทนาการเสริมคุณภาพชีวิตจากที่ได้สัมผัสความสวยงามและประสบการณ์แปลกใหม่ รวมทั้ง วัฒนธรรมประเพณีที่เคยได้รับรู้ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีการขยายตัวเติบโตอย่างรวดเร็ว การพัฒนาเทคโนโลยีที่มีความทันสมัยทำให้เกิดความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว การเดินทางท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศจึงขยายตัวเพิ่มขึ้น การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่มีบทบาทความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม สามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศและประชาชนทุกระดับชั้น แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงดึงดูดนักท่องเที่ยวจำนวนมากทำให้เกิดการใช้รายจ่ายขึ้นในกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องเนื่องทำให้เกิดการกระจายรายได้และความเจริญไปสู่ภูมิภาค ยกมาตรฐานการครองชีพคนในท้องถิ่น ลดปัญหาการอพยพย้ายถิ่น มีส่วนสำคัญในการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของการคมนาคมขนส่ง รวมทั้งกระตุ้นให้ร่วมมือกันอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่เป็นทรัพยากรสำคัญในการท่องเที่ยว (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2555)

ประเทศไทยมีศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวสูง และมีความหลากหลายทั้งในด้านของทรัพยากรที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศาสนา รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวที่เป็น

ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรม ซึ่งมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักไปทั่วโลก (พจนานุกรม, 2550) การท่องเที่ยวจึงเป็นอุตสาหกรรมลำดับต้นๆ ที่สร้างรายได้ให้กับประเทศ ซึ่งการท่องเที่ยวในประเทศไทยนั้นมีหลากหลายรูปแบบมีทั้งรูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural Based Tourism) และรูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural Based Tourism) ประกอบด้วย การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวงานชมวัฒนธรรมและประเพณี และการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท เอื้อต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยวปีละจำนวนมาก และในปัจจุบันแนวโน้มการท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงมาสู่ลักษณะที่เน้นเฉพาะกลุ่มเฉพาะด้านมากขึ้น เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและอื่นๆ (เกิดชาย ช่วยบำรุง, 2550) ซึ่งประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวในลักษณะนี้จำนวนมาก เนื่องจากมีความอุดมสมบูรณ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีไม่น้อยกว่าประเทศใดในโลก มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ศิลปวัฒนธรรมประจำชาติที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะในแต่ละท้องถิ่น ทั้งยังมีการผสมผสานระหว่างความต่างทางวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น

การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการจัดการท่องเที่ยวที่ประเทืองปัญญาจากการเรียนรู้แบบแผนชีวิตของคนกลุ่มอื่น เป็นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่ที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือชนบทรรมนิยมประเพณีได้เป็นอย่างดี (ชนัญ วงษ์วิภาค, 2547) และที่สำคัญคือเป็นการท่องเที่ยวที่กระจายเข้าสู่พื้นที่ต่างๆ โดยการใช่วัฒนธรรมชุมชนเป็นทรัพยากรสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยว ซึ่งการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงองค์ความรู้ที่ปรากฏในแต่ละภูมิภาค ต้องอาศัยความร่วมมือทั้งประชาชนเจ้าของพื้นที่ มีการสร้างเครือข่ายระหว่างภาครัฐเอกชนและองค์กรชุมชนในท้องถิ่น ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการสงวน อนุรักษ์ พัฒนาใช้ประโยชน์และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ รวมทั้งการสร้างกลไกในการปกป้องคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) เป็นการจัดการโดยมุ่งไปที่ผลที่จะเกิดแก่ชุมชน มีเป้าหมายเพื่อช่วยสร้างงานสร้างรายได้แก่ชุมชน โดยชุมชนจะเป็นผู้อนุรักษ์ และสืบสานวัฒนธรรมที่เป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวให้คงอยู่อย่างยั่งยืน (จำเนียร ชุนทโสภาค, 2553) ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่มุ่งเน้นจัดความยากจนระดับชุมชนด้วยการท่องเที่ยว โดยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว มาตรฐานในการบริการและบุคลากรให้มีความยั่งยืนและสมดุลกับสภาพแวดล้อม

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยนับเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวทั้งแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ แหล่งโบราณคดี ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี ผู้คนมีวิถีชีวิตเรียบง่าย มีการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมที่ดั้งเดิม อีกทั้งมีกลุ่มชาติพันธุ์หลายชนเผ่า ซึ่งแต่ละเผ่ามีความแตกต่างจึงมีความหลากหลายด้านประเพณีวัฒนธรรม แต่วิถีชีวิตความเป็นอยู่ยังยึดมั่นในจารีตประเพณียึดบ้านครองเมืองและยึดสืบสองคองสืบสื ที่สอนให้ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีการร่วมกันทางสังคมผ่านกิจกรรมงานบุญกุศล ทำให้ใช้ชีวิตร่วมกันอย่างสุขสงบ อีกทั้งมีงานศิลปหัตถกรรมที่โดดเด่นอย่างมากมาย ดังนั้นจึงเป็นภูมิภาคที่มีทั้งทุนธรรมชาติ ทุนวัฒนธรรม และทุนทางสังคมซึ่งเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่โดดเด่น เป็นแหล่งอารยธรรมที่ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยือนอย่างต่อเนื่อง (ชม รุจิยากร, 2555; พัทธกิจ น้อยวงศ์, 2555) โดยเฉพาะจังหวัดอำนาจเจริญเป็นจังหวัดมีทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประเพณี โบราณสถาน โบราณวัตถุ สินค้าพื้นบ้านและของที่ระลึกที่มีเอกลักษณ์ของตนเอง ซึ่งประเพณี

สำคัญ ได้แก่ บุญเดือนสาม ฮีตสิบสอง บุญปรีวาसरกรรม วัดที่สำคัญ ได้แก่ วัดถ้ำแสงเพชร วัดสำราญนิเวศ วัดโพธิ์ศิลา วัดอำนาจ วัดพระเหลาเทพนิมิต วัดไชยาติการาม โบราณสถาน ได้แก่ พุทธอุทยานและพระมงคลมิ่งเมือง ทิวทัศน์ริมฝั่งโขง ได้แก่ วนอุทยานภูสิงห์ - ภูผาผึ้ง และวนอุทยานดอนเจ้าปู่ ของที่ระลึกที่สำคัญ ได้แก่ ผ้าไหม ผ้ามัดหมี่ ผ้าซิด ผ้าฝ้ายจุคราม เครื่องจักสาน และมีกิจกรรมท่องเที่ยวพักค้างแบบโฮมสเตย์ที่สำคัญ ได้แก่ ชุมชนหมู่บ้านปลาข้าว ชุมชนบ้านนาหมอม้า และชุมชนบ้านพนา โดยเฉพาะชุมชนบ้านปลาข้าวเป็นชุมชนที่มีปราชญ์ที่มีฝีมือยอดเยี่ยมในหลายสาขา ได้แก่ งานแกะสลักตุ๊กตาจากไม้ขนุน การทอผ้าฝ้าย การทอผ้าไหม การแสดงดนตรี กลองยาว การร้องสรภัญญะ ผญา สอย เป่าแคน ดัดพิน และมีศิลปะการแสดงทางวัฒนธรรมที่โด่งดังคือหมอลำ รวมทั้งงานบุญประเพณี เช่น บุญบั้งไฟ บุญมหาชาติและงานลอยกระทง (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2545)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าอำนาจเจริญเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสูง เนื่องจากมีทรัพยากรทางวัฒนธรรมมากมายที่ทรงคุณค่า แต่ผู้วิจัยซึ่งปฏิบัติงานเกี่ยวกับการควบคุมดูแลการท่องเที่ยวของจังหวัดโดยตรงพบว่า ยังไม่โดดเด่นในระดับประเทศและระดับโลกเท่าที่ควร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนมีปัญหาขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชน กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่มีความหลากหลาย รวมทั้งยังไม่มียุทธศาสตร์การจัดการที่ชัดเจน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์จัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของจังหวัดอำนาจเจริญ” เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการท่องเที่ยวและวิถีการดำเนินชีวิตจริงในสภาพปัจจุบันของชุมชนในท้องถิ่นตามธรรมชาติอย่างแท้จริง และเป็นแนวทางการส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแก่ชุมชนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคอื่นๆ ของประเทศไทยอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อการศึกษาสภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอำนาจเจริญ
2. เพื่อสร้างยุทธศาสตร์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของจังหวัดอำนาจเจริญ
3. ประเมินยุทธศาสตร์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของจังหวัดอำนาจเจริญ

การทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาวิจัยยุทธศาสตร์จัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของจังหวัดอำนาจเจริญ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับยุทธศาสตร์แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแนวคิดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนบริบทพื้นที่ที่ศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์จัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของจังหวัดอำนาจเจริญ ครั้งนี้มีการดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอำนาจเจริญ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้คือกลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stake holder) กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอำนาจเจริญ 4 กลุ่ม จำนวน 60 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ของจังหวัดอำนาจเจริญภาคีรัฐและเอกชน จำนวน 15 คน เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอำนาจเจริญภาคีรัฐและเอกชน จำนวน 15 คน ผู้ดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอำนาจเจริญ (เช่น มัคคุเทศก์ ผู้นำชุมชนและชาวชุมชน) จำนวน 15 คน และนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอำนาจเจริญชาวไทยและต่างชาติ จำนวน 15 คน โดยเลือกแบบเจาะจงจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เครื่องมือที่ใช้เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ทางด้านการจัดการการท่องเที่ยวการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำนวน 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา และความตรงเชิงโครงสร้าง ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.6-1.0 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายทุกคนด้วยตัวผู้วิจัยเองจนครบ จากนั้นนำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วแปรผลโดยนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

2. ระยะที่ 2 การสร้างยุทธศาสตร์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของจังหวัดอำนาจเจริญ เป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค (SWOT Analysis) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอำนาจเจริญ กลุ่มเป้าหมาย ได้จากการเลือกแบบเจาะจงจากส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอำนาจเจริญจำนวน 30 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารแหล่งท่องเที่ยว นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญและข้าราชการในองค์กรการท่องเที่ยวจังหวัดอำนาจเจริญ จำนวน 15 คน ผู้นำชุมชน คณะกรรมการสถานที่แหล่งท่องเที่ยว ผู้ปฏิบัติในการดำเนินงานในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดอำนาจเจริญ จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้คือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอำนาจเจริญ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจัดประชุมกลุ่มเป้าหมายและทุกคนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นที่ห้องประชุมสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดอำนาจเจริญ วิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสังเคราะห์ผลที่ได้ตามกรอบของเนื้อหา จากนั้นนำผลการศึกษาที่ได้ร่วมกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาจัดทำร่างยุทธศาสตร์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของจังหวัดอำนาจเจริญ

3. ระยะที่ 3 การประเมินยุทธศาสตร์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของจังหวัดอำนาจเจริญ ประกอบไปด้วยการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องเป็นการตรวจสอบร่างแบบกลุ่มเป้าหมายคือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 19 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยนำเอกสารรูปแบบและการประเมินไปมอบให้ผู้ทรงคุณวุฒิ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วแปรผลโดยนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด และการประเมินจากผู้มีส่วนได้เสียกับการนำยุทธศาสตร์ไปปฏิบัติ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้คือกลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอำนาจเจริญ 4 กลุ่ม จำนวน 60 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอำนาจเจริญภาคีรัฐและเอกชน จำนวน 15 คน เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอำนาจเจริญภาคีรัฐและเอกชน จำนวน 15 คน ผู้ดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอำนาจเจริญ (เช่น มัคคุเทศก์ ผู้นำชุมชนและชาวชุมชน) จำนวน 15 คน และนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอำนาจเจริญชาวไทยและต่างชาติ จำนวน 15 คน โดยเลือกแบบเจาะจงจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยนำเอกสารรูปแบบและการประเมินไปมอบให้ผู้ทรงคุณวุฒิ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วแปรผลโดยนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอำนาจเจริญประกอบด้วย ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอำนาจเจริญ พบว่าศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอำนาจเจริญโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.02$) เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ด้านความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูงสุด ($\bar{x}=4.19$) รองลงมาคือด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ($\bar{x}=4.20$) ตามลำดับ และด้านที่พักของแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับต่ำสุด ($\bar{x}=3.50$) ปัญหาและอุปสรรคการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอำนาจเจริญ พบว่าปัญหาและอุปสรรคการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอำนาจเจริญโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.15$) เมื่อพิจารณาแต่ละปัญหาและอุปสรรค พบว่า ปัญหาการขาดงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ปัญหาการขาดการประชาสัมพันธ์ และปัญหาไม่มีความสามัคคีในชุมชนอยู่ในระดับสูงสุด ($\bar{x}=4.20$) และความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอำนาจเจริญ พบว่าความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอำนาจเจริญโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.20$) เมื่อพิจารณาแต่ละความต้องการ พบว่า ต้องการงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรอื่นๆ และต้องปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานและโบราณวัตถุอยู่ในระดับสูงสุด ($\bar{x}=4.30$) จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปกำหนดเป็นประเด็นในการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค เพื่อนำผลที่ได้ไปสร้างยุทธศาสตร์ในระยะที่ 2

2. ผลการสร้างยุทธศาสตร์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของจังหวัดอำนาจเจริญประกอบด้วยผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอำนาจเจริญ พบว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอำนาจเจริญมีจุดแข็งที่สำคัญ ได้แก่ กิจกรรมคือการแสดงกลองยาวและหมอลำ วิถีชีวิตของชุมชน การทำผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่และการจักสาน แหล่งท่องเที่ยวคือวัดศรีโพธิ์ชัย (วิหารช่างญวนอายุ 84 ปี) การอำนวยความสะดวกในระบบไฟฟ้าและประปาหมู่บ้าน ที่พักแบบโฮมสเตย์ การแสดงศิลปะและวัฒนธรรมเป็นสิ่งดึงดูดใจ การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด การผลิตดอกไม้ประดิษฐ์เป็นของที่ระลึก การจัดการการอนุรักษ์การแสดงหมอลำ และการสร้างเว็บไซต์ในการประชาสัมพันธ์เพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน มีจุดอ่อนที่สำคัญ ได้แก่ กิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ ศูนย์การเรียนรู้ตำบล ขาดความสามัคคี ขาดผู้นำที่เข้มแข็ง ขาดการบริหารจัดการแบบมืออาชีพ มีโอกาสจากการขยายตลาดท่องเที่ยว ความนิยมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและความสะดวกในการเดินทาง และมีอุปสรรคจากการขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณ การเปลี่ยนนโยบายและความไม่ต่อเนื่องในการบริหารงานและผลการสร้างยุทธศาสตร์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของจังหวัดอำนาจเจริญ พบว่ายุทธศาสตร์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของจังหวัดอำนาจเจริญมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ วิสัยทัศน์ คือ อำนาจเจริญศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง สำหรับพันธกิจ ประกอบด้วย การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนของจังหวัดอำนาจเจริญให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างให้เป็นไปตามมาตรฐานและกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนโดยใช้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนของจังหวัดอำนาจเจริญตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับเป้าประสงค์ เป็นไปเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนของจังหวัดอำนาจเจริญให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างให้เป็นไปตามมาตรฐานและกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนโดยใช้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนของจังหวัดอำนาจเจริญตามแนวทาง

เศรษฐกิจพอเพียง และมีการดำเนินการโดยใช้ยุทธศาสตร์ที่ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กร หน่วยงานและบุคคลในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วยการใช้กลยุทธ์การปลูกจิตสำนึกการมีส่วนร่วมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว กลยุทธ์กระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กร หน่วยงาน และบุคคลด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น และกลยุทธ์การอนุรักษ์และสร้างสรรค์กิจกรรมการแสดงทางด้านวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประการต่อมาคือการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนของจังหวัดอำนาจเจริญให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วยการใช้กลยุทธ์ การจัดการด้านที่พักของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้มีความสะดวก สะอาด ปลอดภัยและมีอย่างเพียงพอ กลยุทธ์การจัดการด้านการประชาสัมพันธ์เพื่อการเข้าถึงข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว และกลยุทธ์การจัดการด้านการคมนาคมในการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประการต่อมาคือการใช้ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวและการกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนโดยใช้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วยการใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนให้มีประสิทธิภาพ กลยุทธ์การสร้างควมมีมาตรฐานให้กับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และกลยุทธ์การจัดการด้านการตลาดของแหล่งท่องเที่ยว และการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยการใช้กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายเพื่อสร้างความเข้มแข็งในชุมชน กลยุทธ์การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ชุมชนท้องถิ่น กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้านการเกษตรยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงจากนั้นนำองค์ประกอบร่างยุทธศาสตร์ที่ได้ไปทำเป็นแบบประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้โดยผู้ทรงคุณวุฒิในระยะที่ 3

3.ผลการประเมินยุทธศาสตร์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของจังหวัดอำนาจเจริญประกอบไปด้วยผลการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิพบว่าการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิโดยรวมยุทธศาสตร์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของจังหวัดอำนาจเจริญ มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.67$) และมีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.63$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละองค์ประกอบแล้วพบว่าวิสัยทัศน์ของยุทธศาสตร์ฯ มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.63$) และมีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.60$) สำหรับพันธกิจของยุทธศาสตร์ฯ พบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.69$) และมีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.65$) สำหรับเป้าประสงค์ของยุทธศาสตร์ฯ พบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.67$) และมีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.63$) สำหรับประเด็นยุทธศาสตร์ฯ พบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.69$) และมีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.63$)และผลการประเมินจากผู้มีส่วนได้เสียกับการนำยุทธศาสตร์ไปปฏิบัติ ว่าการประเมินจากผู้มีส่วนได้เสียกับการนำยุทธศาสตร์ไปปฏิบัติ โดยรวมยุทธศาสตร์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของจังหวัดอำนาจเจริญ มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.71$) และมีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.64$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละองค์ประกอบแล้วพบว่าวิสัยทัศน์ของยุทธศาสตร์ฯ มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.71$) และมีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.65$) สำหรับพันธกิจของยุทธศาสตร์ฯ พบว่า มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.72$) และมีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.66$) สำหรับเป้าประสงค์ของยุทธศาสตร์ฯ พบว่า มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.69$) และมีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.61$) สำหรับประเด็นยุทธศาสตร์ฯ พบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.70$) และมีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.63$)

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษามีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลคือยุทธศาสตร์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของจังหวัดอำนาจเจริญ

ยุทธศาสตร์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของจังหวัดอำนาจเจริญ ประกอบด้วย

1. ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กร หน่วยงานและบุคคลในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่าประกอบด้วยการใช้กลยุทธ์การปลูกจิตสำนึกการมีส่วนร่วมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว เนื่องจากทรัพยากรเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการมาเพื่อการศึกษาและเพื่อความเคารพศรัทธา ชาวชุมชนจึงต้องร่วมมือในการอนุรักษ์และการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกก็จะช่วยเพิ่มแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบายและใช้เวลาในการท่องเที่ยวยาวนานขึ้น ซึ่งมีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การปลูกจิตสำนึกการมีส่วนร่วมชาวชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ โบราณสถานและโบราณวัตถุ สอดคล้องกับการศึกษาของคุณากรณ์ ชื่นวิเศษ (2555) ที่พบว่าส่วนหนึ่งในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี คือการปลูกสร้างจิตสำนึกของคนในท้องถิ่น เรื่องการดูแลทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การรักษาความสะอาดและการรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชน และการศึกษาของเปรมปรีดา ทองลาและคณะ (2556) ที่พบว่าส่วนหนึ่งของแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำจันทบูร จังหวัดจันทบุรี คือการปลูกฝังสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนเกิดความรักและหวงแหนชุมชน การดำเนินการอีกประการหนึ่งคือการปลูกจิตสำนึกชาวชุมชนให้ร่วมมือกันพัฒนา จัดหาและดูแลรักษาสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว สอดคล้องกับการศึกษาของ Jamaludin&et.al (2012) ที่พบว่า การปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานในชุมชนเพื่ออำนวยความสะดวกและปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของมาเลเซีย และการศึกษาของมาโนช ชาบรา (2558) ที่พบว่าศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนลุ่มน้ำโขง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ที่สามารถนำมาพัฒนาได้ประการหนึ่ง คือ สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ที่ต้องมีความสะดวกสบายและสร้างความประทับใจเพื่อให้ใช้เวลาในการท่องเที่ยวยาวนานขึ้น

ประการต่อมาคือการใช้กลยุทธ์กระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กร หน่วยงานและบุคคลด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากการมีส่วนร่วมของหลายภาคส่วนทั้งในระดับองค์กรและปัจเจกบุคคลทำให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการศึกษาของ Amir & et.al (2015) ที่พบว่าปัจจัยสำคัญในการประสบความสำเร็จในการท่องเที่ยวในชนบทคือ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการรักษาความหลากหลายของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงสภาพเดิม ซึ่งในการดำเนินการต่าง ๆ นั้นประกอบด้วย การกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับการศึกษาของพิทักษ์ น้อยวงศ์ (2555) ที่พบว่ากระบวนการทำวัฒนธรรมให้เป็นสินค้าการท่องเที่ยวในภาคอีสาน มีสถาบันทางสังคม ได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) หน่วยงานและข้าราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นส่วนหนึ่งของผู้มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าถึงและสัมผัสสินค้า และการศึกษาของ Amir & et.al (2015) ที่พบว่าชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้รับการสนับสนุนและมีส่วนร่วมจากภาครัฐโดยกระทรวงการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมเป็นอย่างดี การดำเนินการอีกประการหนึ่งคือกระตุ้นการมีส่วนร่วมของบุคคลในระดับผู้นำที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น การดำเนินการของยุทธศาสตร์นี้ส่วนใหญ่สอดคล้องกับการศึกษาของ Salazar (2012) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ประการต่อมาคือการใช้กลยุทธ์การอนุรักษ์และสร้างสรรค์กิจกรรมการแสดงทางด้านวัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สอดคล้องกับการศึกษาของสุชาติ สุวรรณวงศ์ (2557) ที่พบว่ารูปแบบการอนุรักษ์เผยแพร่งานประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี ที่สำคัญคือการพัฒนาความร่วมมือของชุมชนในการสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรม การสืบทอดภูมิปัญญาด้านศิลปะการทำเทียนพรรษาโดยใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ซึ่งกลยุทธ์นี้มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การอนุรักษ์และเสริมสร้างกิจกรรมการแสดงศิลปะและหมอลำ สอดคล้องกับการศึกษาของวีรพร รอดทัศนาศ (2557) ที่พบว่ากลุ่มไทยพวน ชุมชนตลาดเก่าห้อง อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี มีจุดเด่นด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม และมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านโบราณสถานและโบราณวัตถุ รวมทั้งด้านประเพณีเทศกาล และการศึกษาของชุดิรัตน์ เจริญสุขและคณะ (2557) ที่พบว่ากิจกรรมการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ พิธีเรียกขวัญ การเรียนรู้วิถีชีวิต และอาหารพื้นถิ่นของชุมชน เป็นหนึ่งในแนวทางการพัฒนาการจัดการด้านการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยทรงดำ จังหวัดราชบุรีและการดำเนินการอนุรักษ์และเสริมสร้างกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับการศึกษาของภูมิชัย มั่งเริงสกุล (2555) ที่พบว่าหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดนครราชสีมา คือการใช้กลยุทธ์การมีส่วนร่วมในการรักษาระบบนิเวศ วัฒนธรรมและประเพณี การมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น การสร้างจิตสำนึกปกป้องผลประโยชน์แหล่งท่องเที่ยว การใช้ทรัพยากรและการดูแลผลประโยชน์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน และการบริการที่ดีและการรักษาความปลอดภัย

2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนของจังหวัดอำนาจเจริญให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วยกลยุทธ์การจัดการด้านที่พักของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้มีความสะดวก สะอาด ปลอดภัยและมีอย่างเพียงพอ โดยเฉพาะที่พักแบบโฮมสเตย์สอดคล้องกับแนวคิดของ Ecotourism Network Newsletter (1996) ที่กล่าวว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้เข้าไปสัมผัสและศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมและอารยธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดีในท้องถิ่นจึงมักจะมีการจัดบ้านพักแบบโฮมสเตย์ (Home Stay) และสอดคล้องกับการศึกษาของชุดิรัตน์ เจริญสุขและคณะ (2558) ที่พบว่ากิจกรรมที่พักโฮมสเตย์ เป็นหนึ่งในแนวทางการพัฒนาการจัดการด้านการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยทรงดำ จังหวัดราชบุรี ประการต่อมาคือการใช้กลยุทธ์การจัดการด้านการประชาสัมพันธ์เพื่อการเข้าถึงข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว สอดคล้องกับการศึกษาของ Salazar (2012) ที่พบว่าในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นต้องมีการสื่อสารประชาสัมพันธ์ และการศึกษาของพิมพ์ชนก สังข์แก้วและคณะ (2558) ที่พบว่าแผนยุทธศาสตร์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ คือการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว และการใช้กลยุทธ์การจัดการด้านการคมนาคมในการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งสามารถเข้าถึงได้อย่างหลากหลาย สอดคล้องกับการศึกษาของมานิช ขาบรา (2558) ที่พบว่าศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนกลุ่มน้ำโขง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษที่สามารถนำมาพัฒนาได้ประการหนึ่ง คือ การคมนาคมในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ต้องมีเส้นทางหรือเครือข่ายคมนาคมที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่อยู่ใกล้เคียงกันได้

3. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวและการกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนโดยใช้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากการบริหารจัดการที่ดีจะนำมาซึ่งศักยภาพและความมีมาตรฐานให้กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนและส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจชุมชนที่ดีขึ้น ประกอบด้วยการใช้กลยุทธ์การบริหาร

จัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนให้มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การจัดการที่พักแบบโฮมสเตย์ การจัดการต้อนรับนักท่องเที่ยว การจัดการการแสดงกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมประเพณี การจัดการอนุรักษ์ การแสดงหมอลำ การจัดการทะนุบำรุงโบราณสถานและโบราณวัตถุ การจัดการส่งเสริมการผลิตสินค้าชุมชน การจัดการสนับสนุนการทำไร่สวนผสมปลอดสารพิษ การจัดการสร้างอาชีพและรายได้ให้กับชุมชน และการจัดการบริการนักท่องเที่ยวให้เกิดความประทับใจรวมถึงความปลอดภัย สอดคล้องกับการศึกษาของ มาโนช ขาบรา (2558) ที่พบว่าศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนลุ่มน้ำโขง อำเภอเชียงของ จังหวัด เชียงราย ที่สามารถนำมาพัฒนาได้ประการหนึ่ง คือ การสร้างสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ซึ่งสิ่งนั้นต้องมีลักษณะเด่น มีอัตลักษณ์ของชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการต้อนรับ และการศึกษา ของ Kontogeorgopoulos & et.al (2015) ที่พบว่าการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่มีการพักค้างยังคงดึงดูด ความสนใจจากนักท่องเที่ยวได้ดีกว่าการท่องเที่ยวแบบวันเดียวจากประสบการณ์ที่น่าประทับใจในการที่ นักท่องเที่ยวสามารถซึมซับบรรยากาศความเป็นชนบทและสัมผัสวิถีชีวิตชาวชุมชนได้มากกว่าประการ ต่อมาคือการใช้กลยุทธ์การสร้างควมมีมาตรฐานให้กับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ มาตรฐานด้านที่ พักและร้านอาหาร มาตรฐานด้านการบริการ เช่น โรงพยาบาล บัมน้ำมันและห้องน้ำ มาตรฐานแหล่ง ท่องเที่ยว มาตรฐานด้านความปลอดภัย การเชื่อมโยงเส้นทางระหว่างแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ๆ การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักผ่านเว็บไซต์ การปรับปรุงสถานที่ ท่องเที่ยวให้สวยงามและคงความเป็นธรรมชาติ การสร้างสิ่งดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยว และการต้อนรับ นักท่องเที่ยวให้เกิดความประทับใจ และการใช้กลยุทธ์การจัดการด้านการตลาดของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ การสร้างภาพลักษณ์ (Image) และแบรนด์ (Brand) ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับนานาชาติ การวางแผนด้าน การตลาดแบบครบวงจร การศึกษากลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายและสร้างกลยุทธ์ในการแข่งขัน การจัด ประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการขายโดยสร้างเว็บไซต์เพื่อขายตรง และการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงแหล่ง ท่องเที่ยวในกลุ่มภาคอีสาน สอดคล้องกับการศึกษาของรัชนิวรรณ บุญอนันต์ (2555) ที่พบว่า การส่งเสริม และพัฒนาการตลาดเชิงรุกเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์การบริหารการท่องเที่ยวของจังหวัดกำแพงเพชร

4. ยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากการ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งมีการ ใช้กลยุทธ์ที่ประกอบด้วยการใช้กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายเพื่อสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ได้แก่ การส่งเสริม การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว การอบรมเพื่อพัฒนาทักษะด้านการจัดการท่องเที่ยว แบบบูรณาการ การรวมกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการการท่องเที่ยว และการรักษาความหลากหลาย ทางวัฒนธรรม สอดคล้องกับการศึกษาของเยาวดี ดวงกุล (2555) ที่พบว่ายุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนภาคใต้ตอนบน ส่วนหนึ่งคือการใช้กลยุทธ์การเชื่อมโยงเครือข่ายและการเพิ่ม เครือข่ายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประการต่อมาคือการใช้ กลยุทธ์การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ชุมชนท้องถิ่น สอดคล้องกับการศึกษาของ Jamaludin & et.al (2012) และ Amir & et.al (2015) ที่พบว่า โครงการโฮมสเตย์ได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อช่วยเหลือใน ด้านเศรษฐกิจให้กับชาวชนบทของมาเลเซีย และเป็นหนทางหนึ่งในการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนที่สอดคล้อง กับนโยบายของรัฐบาลในการขจัดความยากจนและสร้างโอกาสในการสร้างงานให้กับชาวชุมชน และ การศึกษาของ Kontogeorgopoulos & et.al (2015) ที่พบว่าโฮมสเตย์ช่วยให้สังคมในชนบทมีทางเลือกที่ดี จากทางเลือกที่มีค่อนข้างจำกัดด้านเศรษฐกิจจากการใช้ประโยชน์จากบ้านที่พวกเขาอาศัยอยู่ในการสร้าง รายได้ และการศึกษาของสราวรรณ เรื่องกัลป์วงศ์ และอรรรพ เรื่องกัลป์วงศ์ (2558) ที่พบว่า การมีส่วน ร่วมในการรับผลประโยชน์ ที่เกิดจากการดำเนินโครงการ/กิจกรรมของชุมชน ได้แก่ การได้รับรายได้จาก กิจกรรม/โครงการของชุมชน การมีโอกาเข้าไปขายสินค้า ของที่ระลึกในบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชน

การได้รับประโยชน์ส่วนบุคคลจากการเป็นผู้ประกอบการจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ธุรกิจรถเช่าและร้านอาหาร เป็นหนึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรีที่ประกอบด้วย การอบรมเพื่อพัฒนาทักษะด้านการจัดการที่พักโฮมสเตย์ ร้านอาหารและบริการการท่องเที่ยว สอดคล้องกับการศึกษาของ Salazar (2012) ที่พบว่าในการพัฒนาการท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีการศึกษาเรียนรู้และฝึกอบรม มีการสร้างผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น (OTOP) และการส่งเสริมสินค้าหัตถกรรมและการใช้กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้านการเกษตรยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย การอบรมจิตสำนึกอุดมการณ์เกี่ยวกับการเกษตรแบบยั่งยืนในชุมชนและส่งเสริมการผลิตสินค้าอินทรีย์ สอดคล้องกับการศึกษาของเยาวดี ดวงกุล (2555) ที่พบว่าสภาพของแหล่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนภาคใต้ตอนบนมีการทำเกษตรผสมผสานเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิต

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ควรศึกษายุทธศาสตร์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของจังหวัดอำนาจเจริญที่มีการศึกษาในระยะยาว (Long Term) เพื่อความสมบูรณ์ในการวิจัย
2. ควรศึกษายุทธศาสตร์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่อื่น ๆ และเปรียบเทียบความแตกต่าง เพื่อนำผลที่เกิดขึ้นมาพิจารณาในการออกแบบยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมในระดับประเทศ
3. ควรศึกษาเรื่องการสร้างตัวชี้วัดถึงผลสัมฤทธิ์ในด้านต่างๆที่ชุมชนได้รับจากการท่องเที่ยววัฒนธรรมในระดับชุมชน
4. ควรศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้งชุมชนที่มีขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ เพื่อหาจุดแข็งและจุดอ่อนของแต่ละชุมชน
5. ควรศึกษาเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในระดับชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2555). *ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวและกีฬา*, สืบค้นเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2558, จาก http://www.mots.go.th/more_news.php?cid=66&filename=index
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2545). *คู่มือการท่องเที่ยวไทย ศรีสะเกษ อำนาจเจริญ อุบลราชธานี*. อุบลราชธานี: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 2.
- คุณาภรณ์ ชื่นวิเศษ. (2555). *การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามความคิดเห็นของประชาชนในอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี).
- จำเนียร ชุนทโสภาค. (2553). *รูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง).
- ชนัญ วงษ์วิภาค. (2547). *การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชม รุจิยาภรณ์. (2554). *ศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาประเพณีบุญบั้งไฟอำเภอพนมสารคาม จังหวัดร้อยเอ็ด*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น).

- ชุตีรัตน์ เจริญสุขและคณะ. (2557). การวิจัยปฏิบัติการเพื่อหาแนวทางการพัฒนาการจัดการด้านการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยทรงดำ บ้านหัวเขาจีน อำเภอปากท่อ (รายงานการวิจัย). ราชบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2550). ก้าวต่อไปการท่องเที่ยวไทยในเวทีอาเซียน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เปรมปรีดา ทองลาและคณะ. (2556). แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี (รายงานการวิจัย). จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- พจนา บุญคุ้ม. (2550). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลาดน้ำวัดกลางคูเวียง จังหวัดนครปฐม. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- พิทักษ์ น้อยวังคลัง. (2555). กระบวนการทำวัฒนธรรมให้เป็นสินค้าการท่องเที่ยวในภาคอีสาน. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น).
- พิมพ์ชนก สังข์แก้วและคณะ. (2557). ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ภูมิชัย มั่งเรืองสกุล. (2555). ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดนครราชสีมา. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์).
- มานิช ขาบรา. (2558). การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำโขง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่).
- เยาวดี ด้วงกุล. (2555). การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ภาคใต้ตอนบน. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).
- รัชนิวรรณ บุญอนันต์. (2555). การพัฒนายุทธศาสตร์การบริหารการท่องเที่ยวของจังหวัดกำแพงเพชร. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร).
- วีรพร รอดทัศน. (2556). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มไทยพวน: กรณีศึกษาชุมชนตลาดเก่าห้อง อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต).
- สรารวรรณ เรืองกัลป์วงศ์และอรอนพ เรืองกัลป์วงศ์. (2558). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุชาติ สุวรรณวงศ์. (2557). ประเพณีแห่เทียนพรรษา: การอนุรักษ์และรูปแบบการจัดการด้านการประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของภาครัฐเอกชน และชุมชน จังหวัดอุบลราชธานี. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).
- Amir, A. F. & et.al. (2015). Sustainable tourism development: A study on community resilience for rural tourism in Malaysia. *Procedia-Social and Behavioral Science*, (168), 116-122.
- Jamaludin, M & et.al. (2012). Community Based Homestay Programme: A Personal Experience. *Procedia - Social and Behavioral Science*, (42), 451-459.

- Kontogeorgopoulos, N & et.al. (2015). Homestay Tourism and the Commercialization of the Rural Home in Thailand. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*. 20(1), 29-50.
- Salazar, Noel B. (2012). Community-based cultural tourism: issues, threats and opportunities. *Journal of Sustainable Tourism*, 20(1), 9-22.